Η γλώσσα τής Εκκλησίας (Γανωτής Κωνσταντίνος, Φιλόλογος)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 26 Μαρτίου, 2012

Ἡ ἁγία μας ἐκκλησία ἀπὸ τὴν ἵδρυσή της εἶναι ἡ μάννα, ποὺ ταΐζει τὰ τέκνα της οὐράνια τροφή, γιὰ νὰ γίνουν ὅμοια μὲ τὸν Πατέρα τους. Ἡ τροφὴ αὐτὴ εἶναι τὸ ἴδιο τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἡ δύναμη τῶν θαυμάτων, εἶναι ἀκόμα τὸ παράδειγμα τῶν μαρτύρων.
Πέρα, ὅμως, ἀπ’ αὐτὰ ἤ μᾶλλον στὴν πράξη πρὶν ἀπ’ αὐτὰ εἶναι ὁ λόγος. Ὁ λόγος κατηχεῖ, διδάσκει ἀλλὰ καὶ τελετουργεῖ τὴ Θεία Λειτουργία καὶ ὅλα τὰ μυστήρια.

Ἡ Πεντηκοστή, ἡ γενέθλιος ἡμέρα τῆς Ἐκκλησίας μας, ἄρχισε μὲ πολυγλωσσία. Ἀπὸ αὐτὸ καὶ μόνο ἐλέγχεται ἡ θεωρία περὶ ἱερῶν γλωσσῶν, ὅτι τάχα τὰ Ἑβραϊκά, τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τὰ Λατινικὰ εἶναι ἱερὲς γλῶσσες καὶ σ’ αὐτὲς πρέπει νὰ λειτουργεῖται ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία καὶ λατρεία. Ἡ ἰδέα περὶ ἱερῶν γλωσσῶν ἔχει τὶς ρίζές της στὴν εἰδωλολατρεία, ποὺ ἀναζητᾶ μὲ μαγικὴ ψυχολογία τὸ ἀγαθὸ μέσα στὴ φύση τῶν πραγμάτων. Ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας ἀναζητᾶ τὸ ἀγαθὸ στὴν Τριαδικὴ Θεότητα καὶ τὸ δέχεται ὡς πνοὴ χάριτος, ποὺ διαπνέει ὅλη τὴ κτίση χωρὶς διάκριση, γιατί κατὰ τὸν ψαλμωδὸ "τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς", τὰ "σύμπαντα δοῦλα Σά".

Γι’ αὐτό, οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι, Ἑβραῖοι αὐτοί, ἔγραψαν τὰ Εὐαγγέλια στὴν Ἑλληνικὴ καὶ τὶς ἐπιστολές, γιατί αὐτὸ ἐξυπηρετοῦσε τὴν διάδοση τοῦ κηρύγματος. Ὅταν, ὅμως, τὸ κήρυγμα ἔφτασε σὲ περιοχὲς ποὺ ὁμιλοῦνταν ἄλλη γλώσσα, ἡ Ἐκκλησία ὄχι μόνο τὴ χρησιμοποίησε ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνέδειξε σὲ γραπτὴ γλώσσα, ὅπως ἔγινε μὲ τὰ Σλαβονικά.

Πάντως, ἡ γλώσσα τοῦ κηρύγματος στὸ χῶρο τῆς Μεσογείου ἦταν μία ἁπλούστερη γλώσσα, ἡ Ἑλληνιστική. Ἡ γλώσσα τῆς λατρείας, ὅμως, ὅπως διαμορφώθηκε μὲ τὸν καιρό, εἶναι γλώσσα λογοτεχνική, ὁπωσδήποτε ὑψηλοτέρου ἐπιπέδου καὶ μπορεῖ νὰ μᾶς προβληματίσει, γιατί μέσα στοὺς αἰῶνες ποὺ πέρασαν δὲν ἀκούστηκε νὰ ἔχουν οἱ χριστιανοὶ πρόβλημα γλώσσας μέσα στὴν Ἐκκλησία, καὶ μάλιστα, ὅταν ἡ πλειοψηφία τοῦ λαοῦ ἦταν ἀναλφάβητοι καὶ γεωργοὶ ἢ βοσκοί. Ἂν μπορέσομε νὰ ἀπαντήσομε σ’ αὐτὸ τὸ ἐρώτημα, θὰ μπορέσομε νὰ ἐξηγήσομε καὶ γιατί στὶς μέρες μας ἔχομε ἢ ἔστω προβάλλομε πρόβλημα κατανόησης τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσας.

Μία διαπίστωση ἀποκαλυπτικὴ εἶναι ὅτι οἱ χριστιανοί, ποὺ τακτικὰ ἐκκλησιάζονται,

δὲν προβάλλουν θέμα γλώσσας, μολονότι ἔχουν ἄγνοια πολλῶν ὅρων. Φαίνεται πὼς αὐτὰ ποὺ κατανοοῦν εἶναι ἀρκετὰ καὶ τὰ ἀγνοούμενα ἢ εἶναι λίγα ἢ λόγῳ κάποιας ὀκνηρίας τοῦ πνεύματος δὲν τὰ ἀναζητοῦν. Καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξη φαίνεται νὰ ἀναγνωρίζει αὐτὴ τὴν ὀλιγάρκεια στὴν κατανόηση τῶν κειμένων καὶ γι’ αὐτὸ ἀπευθύνεται σὲ διάφορα ἐπίπεδα γλωσσικῆς ἱκανότητας μὲ ἄλλα κείμενα γιὰ τὸ κάθε ἐπίπεδο. Μὲ τὴ γλώσσα τῆς Λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἀπευθύνεται σὲ ὅλους, μὲ τὶς Καταβασίες, ὅμως, στοχεύει σὲ χριστιανοὺς κάποιας γλωσσικῆς παιδείας, χωρὶς νὰ ἀγνοεῖ βέβαια τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ οἱ ἄλλοι θὰ συλλαμβάνουν γενικότερα καὶ κάπως πιὸ ἀόριστα. Τέλος, μὲ τοὺς ἰαμβικοὺς κανόνες, ποὺ παρεμβάλλει στοὺς πεζοὺς κανόνες Χριστουγέννων, Θεοφανείων καὶ Ἁγίου Πνεύματος, ἀσφαλῶς ἀπευθύνεται σὲ πολὺ ὑψηλότερα ἐπίπεδα γλωσσικῆς κατάρτισης. Ὅλα, ὅμως, ντυμένα μὲ τὴν εὐλαβῆ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ δίνουν ἕνα χρῶμα ἑορταστικό, ποὺ ἐξυπηρετεῖ τὴ λατρεία.

Οἱ χριστιανοί, καθὼς ἐζοῦσαν σὲ μία συχνὴ καὶ πυκνὴ ἐπαφὴ μὲ τὴ λατρεία καὶ μὲ τὴν εὐλάβεια ζωηρή, ἀναπαύονταν καὶ μὲ τὴν ἀνεπαρκῆ κατανόηση, ὅπως ὅταν μπαίνει ὁ πιστὸς σ’ ἕνα ἱστορημένο ναὸ καὶ ἀρκεῖται στὴν παρατήρηση λίγων εἰκόνων, ἂν καὶ τὸν περιβάλλουν πολὺ περισσότερες.

Εἶναι, πάντως, ἀποδεδειγμένο ὅτι πάντοτε ἡ λατρεία ἐκφράζονταν μὲ γλώσσα τοῦ παρελθόντος, ὄχι μόνο ἡ χριστιανικὴ λατρεία ἀλλὰ καὶ ἡ εἰδωλολατρική. Μέχρι τοὺς πρώτους αἰῶνες μετὰ Χριστὸν οἱ εἰδωλολάτρες ἐλάτρευαν τοὺς θεούς τους μὲ τοὺς Ὀρφικοὺς καὶ Ὁμηρικοὺς Ὕμνους σὲ γλώσσα καθαρὰ Ὁμηρική, τουλάχιστον χιλίων χρόνων. Εἶναι, δηλαδή, ψυχολογικὴ ἀνάγκη νὰ ξεφύγει ὁ πιστὸς στὴ λατρεία ἀπὸ τὴν καθημερινότητα τοῦ ρεαλισμοῦ καὶ νὰ ἀναζητᾶ μία γλώσσα, ποὺ οἱ ὅροι της δὲν θυμίζουν τὰ φευγαλέα καθημερινὰ γεγονότα καὶ αἰσθήματα. Γὶ αὐτό, παρὰ τὶς ἀπόψεις περὶ ἁπλουστεύσεως τῆς λειτουργικῆς γλώσσας, νομίζω ὅτι ἤ λίγο ἢ καθόλου δὲν θὰ ἁπλουστευθεῖ, γιατί θὰ ἀντιδράσει τὸ κοινὸ αἴσθημα.

Μποροῦμε, ὅμως, καὶ πρέπει νομίζω νὰ ἀνεβάσομε τὴν ἱκανότητα τῶν πιστῶν νὰ καταλαβαίνουν τὴν λειτουργικὴ γλώσσα. Ἔχομε τὴν εὐλογία νὰ μιλοῦμε μία γλώσσα, ποὺ εἶναι πολὺ κοντὰ στὴν ἀρχαία Ἑλληνική. Οἱ πιστοὶ χρειάζονται μία ἐνθάρρυνση, γιὰ νὰ ξεπεράσουν τὰ λίγα καὶ μικρὰ ἐμπόδια στὴν κατανόηση. Κι αὐτὸ χρειάζεται μία ζωηρότερη διάθεση τῶν πιστῶν καὶ μία βοήθεια ἀπὸ τὴ μεριὰ τῆς κατήχησης.

(*Ἐφημ. Ἐπάλξεις, τεῦχος 590, 2009, Πηγή ηλ. κειμένου: agiazoni.gr*)